

Nr 5.

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring i 10 § alkoholistlagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 375, vilken behandlats av andra lagutskottet, ha herrar *Ståhl* och *Wiklund* i Stockholm hemställt att riksdagen för sin del måtte besluta, att den nuvarande bestämmelsen i alkoholistlagen av den 12 juni 1931 § 10 i den mån paragrafen avser läkares anmälningsskyldighet måtte ersättas med av 1946 års alkoholistvårdssakkunniga föreslagna i motionen återgivna formulering.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

I lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister (*alkoholistlag*) fanns i dess ursprungliga lydelse ingen bestämmelse om skyldighet för läkare att, när han erhållit kännedom om förhållande, som borde föranleda nykterhetsnämnds ingripande, göra anmälan därom hos nämnden. I lagens 10 § fanns sådan skyldighet fastslagen endast för polis- och åklagarmyndighet.

I *proposition nr 207 till 1938 års riksdag* föreslogs emellertid införandet av enahanda anmälningsskyldighet för läkare. Propositionen blev på förevarande punkt av riksdagen bifallen och 10 § första stycket alkoholistlagen har numera följande lydelse:

Polis- och åklagarmyndighet åligger att, när den erhållit kännedom om förhållande, som bör föranleda den kommunala nykterhetsnämndens ingripande, ofördröjligen göra anmälan därom hos nämnden. Enahanda anmälningsskyldighet åligger läkare beträffande dylikt förhållande, varom han i sin verksamhet erhållit kännedom.

Om bakgrunden till den förenämnda lagändringen, vilken genomfördes genom en lag den 3 juni 1938, må här anföras: I skrivelse den 25 november 1936 hemställde *nykterhetsnämndernas riksförbund* hos Konungen, att i alkoholistlagen infördes en bestämmelse, varigenom läkare ålades att, när han fått kännedom om förhållande, som borde föranleda ingripande av nykterhetsnämnd, ofördröjligen göra anmälan därom till nämnden. I skrivelsen utvecklades följande synpunkter:

»En brist i lagstiftningen angående behandling av alkoholister vore, att den saknade bestämmelse om samarbete mellan läkare och nykterhets-

nämnd. Det förekomme allt emellanåt, att nykterhetsnämnden vid utredningen om en till densamma anmäld persons förhållanden funne, att denne tidigare åtnjutit sjukhusvård eller eljest fått behandling av läkare för sjukdomssymtom, som föranletts av alkoholmissbruk, utan att detta meddelats nykterhetsnämnden. Likaledes kunde det förekomma, att exempelvis hustrun till en alkoholist gång efter annan sökt läkarvård för nedbrutet nervsystem, som varit förorsakat av mannens alkoholmissbruk, utan att detta bleve känt för nykterhetsnämnden, förrän hustrun omsider, då hon funnit utgifterna för läkarvården vara till intet gagn, anmälde mannen till nykterhetsnämnden, som därigenom bleve i tillfälle att ingripa mot orsaken till hustruns nedbrutna nervsystem, nämligen mannens alkoholism. På grund av den tystnadsplikt, som ålåde läkaren, kunde sådana missförhållanden som de anförda icke avhjälpas, med mindre det bleve en lagbestämmelse, som ålade läkare att göra anmälan till nykterhetsnämnden rörande varje fall, där sådana förhållanden förelåge, att lagen om behandling av alkoholmissbrukare vore tillämplig. Införandet av en sådan lagbestämmelse skulle stå i full samklang med motsvarande stadganden i fattigvårds- och barnavårdslagarna. Dessa stadganden hade givetvis tillkommit för att göra ifrågasvarande lagar så effektiva som möjligt. Samma skäl talade för att alkoholistlagen erhöle en motsvarande bestämmelse.»

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, uttalade i propositionen, att en anmälningsplikt av åsyftat slag torde komma att göra avsevärd nytta, särskilt med hänsyn till möjligheterna att i anledning av en sådan anmälan i tid kunna vidtaga nykterhetsvårdande åtgärder. På grund härav fann departementschefen det lämpligt att i samband med övriga i propositionen föreslagna ändringar i alkoholistlagen framlägga förslag jämväl rörande införandet i lagen av bestämmelser om dylik anmälningsplikt.

1946 års alkoholistvårdsutredning, till vars förslag rörande läkares anmälningsplikt motionärerna anslutit sig, uttalade i sitt den 14 februari 1948 avgivna betänkande följande i fråga om det nu behandlade spørsmålet:

»Denna obligatoriska anmälningsplikt för läkarna har varit föremål för mycken kritik. Sålunda har man invänt, att anmälningsskyldigheten kommer i konflikt med läkarnas tystnadsplikt. Vidare har det ansetts innebära ett orimligt anspråk på privatpraktiserande läkare, att de genom anmälan till nykterhetsnämnden skola tvingas ställa sig i motsatsförhållande till patienten-alkoholmissbrukaren. Av dessa skäl ha läkarna i mycket obetydlig utsträckning iakttagit anmälningsplikten. I viss omfattning torde också alkoholmissbrukare av rädsla för att bli anmälda till nykterhetsnämnden ha underlåtit att på eget initiativ eller efter uppmaning av anhöriga eller arbetsgivare vända sig till läkare för sitt alkoholmissbruk. Utredningen anser alla dessa ogynnsamma konsekvenser av den *generella* anmälningsplikten för läkare kunna elimineras, om denna plikt utbytes mot en mindre långt gående anmälningsskyldighet. Läkare, som under sin verksamhet får kännedom om att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, bör vara befriad från anmälningsplikten, därest missbrukaren genom läkarens försorg blir föremål för erforderlig behandling till alkoholmissbru-

kets hävande. Om alkoholmissbrukaren däremot vägrar att låta sig behandlas eller underlåter att följa läkarens ordinationer, bör denne vara pliktig att anmäla honom till nykterhetsnämnden för utredning angående lagens tillämplighet och erforderliga åtgärder. I rena undantagsfall, då åtgärd av nykterhetsnämnd *av särskilda skäl* icke bör ifrågakomma (missbrukarens hustru, som är ekonomiskt beroende av denne, motsätter sig t. ex. bestämt att läkaren gör anmälan eller hon konsulterar denne för att hon själv är sjuk, varvid makens alkoholmissbruk föres på tal utan att hon därmed önskar framkalla åtgärder mot denne av nykterhetsnämnd eller anmälan till sådan nämnd bedömes bliva till direkt skada), bör läkaren även om missbrukaren vägrar att låta sig behandlas vara befriad från skyldigheten att göra anmälan till nykterhetsnämnden. Liksom beträffande anmälningsskyldiga myndigheter bör förutsättningen för läkarens anmälningsplikt självfallet icke vara — som 10 § alkoholistlagen av vissa läkare och polis- och åklagarmyndigheter tolkats hittills — att lagen *av den anmälningsskyldige provas vara tillämplig*. En sådan prövning tillkommer ju vederbörande speciella nykterhetsvårdsmyndighet. Anmälningsplikten bör alltså som regel inträda för läkaren så snart han i sin verksamhet får att göra med eller mottager upplysningar om alkoholmissbrukare och han icke lyckas förmå dem att frivilligt underkasta sig behandling, som är ägnad att undanröja missbrukets skadliga följder.»

I överensstämmelse härmed föreslog utredningen, att bestämmelsen om läkares anmälningskyldighet skulle erhålla följande utformning i det förslag till *lag om nykterhetsvård*, som utredningen framlade:

»Läkare, som i sin verksamhet erhåller kännedom om att någon missbrukar alkoholhaltiga drycker, skall därom göra anmälan till nämnden. Sådan skyldighet föreligger dock icke, då den varom fråga är genom läkarens försorg blir föremål för behandling, ägnad att undanröja skadeverkningarna av missbruket, eller läkaren eljest av särskilda skäl finner åtgärd av nykterhetsnämnd icke böra ifrågakomma.»

Motionärernas förslag innebär, att 10 § alkoholistlagen skall i fråga om läkares anmälningsplikt erhålla den utformning, som utredningen föreslagit.

Utskottet. 1946 års alkoholistvårdsutrednings ovannämnda betänkande är enligt den av justitieombudsmannen i årets ämbetsberättelse lämnade förteckningen över hos Kungl. Maj:t anhängiggjorda ärenden efter remissbehandling föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Enligt vad utskottet under hand erfarit kan proposition på grundval av betänkandet väntas, sedan 1944 års nykterhetskommitté avslutat den av kommittén bedrivna utredningen rörande nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning. Av årets riksdagsberättelse framgår att ett betänkande rörande rusdrycksförsäljning och nykterhetsvård m. m. är under utarbetande och väntas föreligga i manuskript i början av innevarande år. Då alltså resultatet av det nu pågående arbetet inom en nära framtid kommer att redovisas, anser utskottet skäl ej föreligga att nu upptaga frågan om läkares anmälningsplikt till fristå-

ende bedömning. Med hänsyn till betydelsen av att reformer inom alkoholistvårds- och nykterhetslagstiftningen snarast komma till stånd, vill utskottet i detta sammanhang betona angelägenheten av att den av nykterhetskommittén bedrivna utredningen snabbt slutföres.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion II: 375 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 13 februari 1951.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Hallagård, Sten, Wistrand, Sunne, Nils Elowsson och Wahlund*;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Igelsbo, Hellbacken, fruarna Nordgren, Johansson i Norrköping, herrar Nilsson i Göteborg, Hagård, Ericsson i Näs och fru Sjöstrand*.

* Ej närvarande vid justeringen.